

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie powiększenia funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę szkół.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 20 maja 1893 przekazał Wysoki Sejm kilkanaście petycyj gmin wiejskich i miejskich o pożyczki na budowę szkół, Wydziałowi krajowemu do zbadania i przedłożenia wniosku w porozumieniu z Radą szkolną krajową. Do powyższej uchwały dodał Wysoki Sejm uwagę, iż świeżo przeznaczyl na budowę szkół wiejskich znaczny fundusz pożyczkowy, który na ten cel wystarczyć powinien i w granicach tegoż funduszu należy zatem w miarę potrzeby i możliwości uwzględnić wniesione do Sejmu petycje.

Petycję gmin wiejskich o pożyczki na budowę szkół odstąpił Wydział krajowy Radzie szkolnej krajowej do załatwienia we własnym zakresie działania.

Inaczej ma się rzecz z petycjami gmin miejskich, które z utworzonego przez Wysoki Sejm funduszu pożyczkowego uwzględnione być nie mogły, gdyż fundusz ten przeznaczony został na budowę szkół wyłącznie dla gmin wiejskich

Z chwilą utworzenia stałego funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich, postanowił Wysoki Sejm nie wstawiać więcej do budżetu krajowego funduszu szkolnego corocznej dotacji na pożyczki dla gmin na budowę szkół, dziś przeto ubogie miasteczka pozbawione zostały możliwości uzyskania tego rodzaju pomocy.

Wydział krajowy mając na uwadze powyższą okoliczność, oraz chcąc wykonać polecenie Wysokiego Sejmu, odniósł się do Rady szkolnej krajowej z prośbą o objawienie zdania, czyby nie należało wyjednać u Wysokiego Sejmu upoważnienia, ażeby w wyjątkowo uwzględnienia godnych wypadkach mogły także uboższe miasta i miasteczka korzystać ze stałego funduszu pożyczkowego na budowę szkół ludowych. Wydział krajowy wyraził zarazem zapatrywanie, iż takie wyjątkowe uwzględnienie gminy miejskiej, powinnyby nastąpić za porozumieniem się Rady szkolnej krajowej z Wydziałem krajowym.

Rada szkolna krajowa w odpowiedzi na powyższy wniosek Wydziału krajowego oświadczyła, iż przedewszystkiem musi zasadniczo odróżnić sprawę pożyczek na budowę szkół w gminach wiejskich od kwestyi udzielania pomocy podobnej gminom miejskim. Rada szkolna podniosła, że przemawiając w r. 1892 za utworzeniem funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich wykazała, jak wielką przeszkodę stanowi dla rozwoju szkolnictwa ludowego brak budynków szkolnych po wsiach i przytaczała, że według sprawozdania Rady szkolnej krajowej o stanie wychowania publicznego, na rok 1890/1, istniało 209 szkół zorganizowanych a nieczynnych dla braku budynków, zaś 855 szkół czynnych miało budynki zupełnie zniszczone lub nieodpowiednie.

Ustanowione przez Wys. Sejm uchwałą z dnia 22 września 1892 fundusz pożyczkowy wynoszący po spieniężeniu efektów wartościowych ku temu przeznaczonych 228.692 złr. 30 ct. w. a. jest zdaniem Rady szkolnej krajowej niewątpliwie znacznym i dał jej środek do uchylenia w znacznej mierze istniejącego złego, nie mniej jednak okazał się fundusz ten w stosunku do faktycznych potrzeb kraju niewystarczającym.

Na dowód przytacza Rada szkolna kraj. że zaraz po ogłoszeniu o utworzeniu rzeczzonego funduszu wpłynęło około 600 podań, popartych przez Rady szkolne okręgowe o udzielenie pożyczek z tego funduszu w kwocie po 1000 zł. do 6000 zł. w. a. na gminę.

Stosując się do wysokości danego funduszu i do zasad przyjętych mogła Rada szkolna kraj. uwzględnić prośby zaledwie 233 gmin, przyczem pożyczki udzielone wynosiły przeważnie tylko 1000 zł, w. a. i mniej, a tylko w wyjątkowych wypadkach po 1500 zł. do 2000 zł. w. a. (mianowicie 52 gmin otrzymało po 1500 złr. a 15 gmin po 2000 zł. w. a.), co już wyczerpało całkowicie rzeczony fundusz tak, iż prośby około 400 gmin wiejskich pozostały nieuwzględnione, nie mogą też być uwzględnione z tego funduszu petycje sejmowe gmin wiejskich o pożyczki bezprocentowe na budowę szkół odstąpione Radzie szkolnej krajowej przez Wydział krajowy.

Jakkolwiek z udzielonych pożyczek należy się spodziewać w roku przyszłym zwrotów, które będą mogły być użyte stosownie do przyjętych zasad na udzielenie pożyczek innym gminom, to jednak zwroty te wynosić będą dziesiątą część otrzymanych pożyczek i wystarczą zaledwie na udzielenie nowych pożyczek 15 do 20 gminom.

Wobec tego stanu rzeczy zatem, Rada szkolna krajowa oświadczyła Wydziałowi kraj., iż nie tylko nie może brać pod rozwagę możliwości użycia funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich na pożyczki także dla gmin miejskich, ale musi przedstawić uzasadnioną powyższymi warunkami konieczną potrzebę podwyższenia funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich, których jeszcze wielka liczba jak dotąd albo ma budynki szkolne nieodpowiednie albo ich wcale nie ma.

* Ponieważ uchwałą Wys. Sejmu z dnia 22 września 1892 nie wszystkie kapitały będące własnością majątku zarodowego funduszu szkolnego krajowego zostały użyte na utworzenie w mowie będącego funduszu pożyczkowego, albowiem oprócz kapitałów na ten cel oddanych pozostała jeszcze z rzeczzonego majątku zarodowego suma 66.500 zł. w. a. wymieniona w preliminarzu wydatków funduszu szkolnego na rok 1893, przeto powiększenie funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich łatwo dałoby się — zdaniem Rady szkolnej krajowej — uskuteczyć, gdyby Wys. Sejm zezwolił na przekazanie do tego funduszu powyższego kapitału 66.500 zł. w. a. o co e. k. Rada szkolna krajowa uprasza.

Co do kwestyi udzielania gminom miejskim podobnej pomocy w celu zabezpieczenia odpowiedniego umieszczenia szkół ludowych w miastach i miasteczkach, oświadczyła Rada szkolna kraj. że sprawa ta jest również nadzwyczaj ważną i doniosłą i zasługuje na największą uwagę.

I tu budynki szkolne są przeważnie liche, zniszczone, nie odpowiadają wymogom ani pod względem rozmiaru ani pod względem higienicznym i sanitarnym, dla szczupłości budynków klasy pojedyncze a nawet całe szkoły mieszczą się kątem w lokalach najętych, często w takim sąsiedztwie, że młodzież narażona jest na zgorzenie, demoralizację i to pod tym względem daleko więcej, niż to jest możliwem w gminach miejskich.

W miasteczkach i miastach zależeć nie mniej musi na tem, by szkoły miały swój własny budynek, gdzie nauka mogłaby się odbywać w spokoju.

A jednak stosunki gmin miejskich nie pozwalają im na to, by potrzebom w powyższym względzie zadość uczynić.

Przeważna część miast i miasteczek ma do walezenia z ciągłymi niedoborami, wydatki na administrację gminną, na cele wojskowe, sanitarne, obowiązki pokrywania zwiększającego się coraz bardziej wydatku na płace nauczycieli, pochłaniają cały dochód i wysilają się wszystkie

jego źródła, tak iż gminy nie są w stanie uczynić zadość obowiązkowi dostarczenia odpowiedniego umieszczenia dla szkół, których często jest po kilka w jednej gminie.

To też zaraz po ogłoszeniu istnienia funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich, wpłynęło do Rady szkolnej krajowej przeszło 50 podań gmin miejskich o pożyczki z tego funduszu i to w znaczniejszych tylko kwotach, jakkolwiek było wiadomem, że fundusz ten przeznaczony jest tylko dla gmin wiejskich.

Istnieje więc niewątpliwie i tu — zdaniem Rady szkolnej krajowej — potrzeba udzielenia pewnej pomocy tym gminom, tak ze względu na stan szkół jak i ze względu na stosunki majątkowe.

Pod względem pokrycia kosztów budynków szkolnych zachodzi jednak ogromna różnica między gminami wiejskimi a miastami i miasteczkami.

Gdy w gminach wiejskich budynki szkolne stawiane według jednego prostego typu, mieszczą zazwyczaj tylko jedną izbę szkolną a najwięcej cztery, gdy one mogą być drewniane a koszta budowy jednoklasowej szkoły ludowej wraz z mieszkaniem dla nauczyciela wynosi zwyczajnie około 2 do 3 tysięcy zł. to w gminach miejskich, gdzie istnieją szkoły wyższego typu 5 i 6 klasowe budynki muszą być murowane, mieć 6 do 8 sal naukowych, nie licząc klas równorzędnych, których często jest drugie tyle a nadto pomieszkanie dla kierownika szkoły.

Jeżeli budynek szkoły 5 klasowej mieszanej o 6 izbach szkolnych kosztuje 15 do 30 tysięcy zł., to koszt budynku szkoły 6 klasowej mieszanej o 8 klasach i kilku klasach równorzędnych liczyć można — zdaniem Rady szkolnej krajowej na 30 do 60 tysięcy zł. w. a.

Z tego wynika, że o ile koszt budynków szkolnych w miastach i miasteczkach większy jest od kosztu budynków szkolnych w gminach wiejskich, o tyle i pomoc udzielona miastom i miasteczkom musi być w tym samym stosunku większą niż dla gmin wiejskich.

Jeżeli się nadto zważy, że wiele gmin miejskich nie dla jednej lecz dla kilku szkół potrzebują budynków, to musi się przyjść do przekonania, że pomoc dla takich gmin jeżeli ma być skuteczną musi być bardzo wydatną i w tej mierze nie ma żadnego porównania między gminami wiejskimi a miejskimi.

Najniższa suma pożyczki dla gminy miejskiej musiałaby wynosić co najmniej 10.000 zł. w. a. w wielu wypadkach dwa razy tyle i więcej, wyznaczenie zatem na cel funduszu pożyczkowego dla miast i miasteczek sumy 100 lub 200 tysięcy zlr. byłoby tylko półśrodkiem nieprowadzącym do celu.

Między kilkuset gminami miejskimi, które niezawodnie wniosłyby petycje o pożyczki, wybór byłby w tym razie nadzwyczaj trudnym i Rada szkolna krajowa oświadczyła, iż wyboru takiego nie mogłaby się podjąć.

Rada szkolna kraj. wyraziła w końcu zdanie, że potrzeba udzielania gminom miejskim pomocy finansowej, w celu budowy szkół ludowych dałoby się uczynić zadość, tylko przez utworzenie na ten cel osobnego funduszu pożyczkowego, który musiałby wynosić co najmniej 500.000 zlr.

Rada szkolna krajowa powyższem pismem domaga się przedewszystkiem wcielenia do funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich na budowę szkół, reszty majątku zarodowego krajowego funduszu szkolnego. Rada szkolna krajowa oblicza ową resztę na sumę 66.500 zlr., która wstawiona była w Rubryce I. pozycya 9 budżetu krajowego funduszu szkolnego z roku 1893, a która stanowiła resztę długu zaciągniętego przez fundusz krajowy w roku 1889 w pierwotnej sumie 94.733 zlr. 74 ct.

Uchwałą z dnia 24 stycznia 1889 upoważnił mianowicie Wysoki Sejm Wydział krajowy do zaciągnięcia pożyczki w kwocie 94.059 zlr. na pokrycie wydatków krajowego funduszu szkolnego, z powodu wejścia w życie ustawy krajowej z dnia 1 stycznia 1889 dz. u. kr. nr. 16 o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego. Wydział krajowy wykonując powyższe polecenie Wysokiego Sejmu, zaciągnął ową pożyczkę z majątku zarodowego krajowego funduszu szkolnego, a mianowicie w $4\frac{1}{2}\%$ listach zastawnych gal. Towarzystwa kredytowego ziemskiego imiennej wartości 94.700 zlr. oraz gotówką kwotę 33 zlr. 74 ct. Pożyczka ta miała być krajowemu

funduszowi szkolnemu zwróconą w dziesięciu rocznych ratach t. j. do 31 grudnia 1900. Z końcem grudnia 1893 uiszcza fundusz krajowy funduszowi szkolnemu dalszą ratę w sumie 9,500 zł wskutek czego reszta niespłaconego długu przypadającego od funduszu krajowego, funduszowi szkolnemu krajowemu wyniesie z dniem 1 stycznia 1894 sumę 57,000 zł.

Ponieważ Rada szkolna krajowa prosiła o wyjednanie u Wysokiego Sejmu wcielenia do funduszu pożyczkowego na budowę szkół, całej reszty majątku zarodowego krajowego funduszu szkolnego, przeto Wydział krajowy przedstawić musi przedewszystkiem Wysokiemu Sejmowi, wiele wynosić będzie majątek czynny krajowego funduszu szkolnego z początkiem stycznia 1894 roku.

1) W czasie między uchwałą Wysokiego Sejmu, którą postanowiono w r. 1892 utworzenie funduszu pożyczkowego, a wydaniem Radzie szkolnej krajowej kapitału z majątku zarodowego kraj. funduszu szkolnego, wylosowane zostały niektóre efekta należące do majątku zarodowego. Ze zwyczajek uzyskanych z powodu losowania zakupiono nowe efekta, które nie zostały już wydane Radzie szkolnej krajowej. Fundusz szkolny krajowy posiada zatem obecnie z tego źródła.

4 $\frac{1}{2}$ % obligacye gal. pożyczki krajowej z roku 1883 Ser. A. nr. 325 na	100 zł. — ct.
4% listy zastawne gal. Banku krajowego Ser. II. nr. 2161, 2301, 2378	
po 100 zł.	300 „ — „
Książeczkę gal. Banku krajowego nr. 288 na	71 „ 80 „
razem	<u>471 zł. 80 ct.</u>

- 2) Z końcem grudnia 1893 wpłynęła do funduszu zarodowego 4% listy zastawne gal. Towarzystwa kredytowego ziemskiego, jako zwrot raty pożyczki zaciągniętej przez fundusz krajowy, jak to już wyżej wykazano w kwocie 9500 „ — „
- 3) Ponieważ fundusz krajowy zobowiązał się spłacać pożyczkę zaciągniętą w 4 $\frac{1}{2}$ % listach zastawnych gal. Tow. kred. ziemskiego, t. j. w tych samych efektach, jakie otrzymał z funduszu szkolnego kraj. przy zaciąganiu pożyczki, a obecnie z powodu konwersyi tych listów, spłaca ratę pożyczkową w 4% listach, przeto z początkiem r. 1894, wpłynęły jeszcze do funduszu szkolnego tytułem dopłaty konwersyjnej kwota 1064 „ — „ :
- 4) W końcu jako to wyżej wykazaliśmy, do majątku zarodowego funduszu szkolnego krajowego uiszcza ma fundusz krajowy z tytułu pożyczki jeszcze kwotę 57000 „ — „
- Majątek czynny funduszu szkolnego krajowego wynosić zatem będzie z początkiem roku 1894 sumę 68035 zł. 80 ct.
- którą to sumę można by wcielić dodatkowo do funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich na budowę szkół.

Tutaj musi Wydział krajowy zauważyć, iż zamknięcie rachunków funduszu krajowego na rok 1892 wykazuje znaczną zwyczajkę, która w części użyta być ma na spłatę długów, zatem powyższa reszta pożyczki w kwocie 57,000 zł. może być funduszowi szkolnemu krajowemu zwróconą.

Ponieważ Wys. Sejm uznał już pożyteczność funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich a jak się obecnie z pisma Rady szkolnej krajowej okazuje, dotychczasowy fundusz ustanowiony uchwałą Wys. Sejmu z dnia 22. września 1892, jest nie wystarczający — Wydział krajowy popiera oduosną propozycję Rady szkolnej krajowej i wnosi, aby pozostała reszta majątku zarodowego krajowego funduszu szkolnego w sumie 68,035 zł. 80 ct. wcieloną została do utworzonego w r. 1892 funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich na budowę szkół.

Pozostaje jeszcze do załatwienia druga kwestya, poruszona w piśmie Rady szkolnej krajowej, t. j. kwestya ewentualnego utworzenia osobnego funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich na budowę szkół.

Za utworzeniem osobnego funduszu pożyczkowego dla gmin miejskich w sumie 500.000 zł. Wydział krajowy przemawiać nie może, gdyż nie pozwala na to obecnie położenie finansowe naszego kraju. Fundusz krajowy ponosi już dziś znaczne ofiary na rzecz oświaty ludowej, wydatki kraj. funduszu szkolnego wzrastają z każdym rokiem a równocześnie i inne działy gospodarstwa krajowego wymagają corocznie zwiększonych nakładów. Na podstawie powyższego sprawozdania, Wydział krajowy wnosi,

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Z majątku zarodowego krajowego funduszu szkolnego wydziela się z d. 1. stycznia 1894 resztę należących do jego składu efektów i gotówki, a mianowicie: $4\frac{1}{2}\%$ obligacyę gal. pożyczki kraj. imiennej wartości 100 zł., $4\frac{1}{2}\%$ listy zastawne gal. Banku krajowego w imiennej wartości 300 zł., książeczkę Banku kraj. nr. 288 na 71 zł. 80 ct.; 4% listy zastawne gal. Tow. kredytowego ziemskiego w imiennej wartości 9 500 zł. złożone z końcem r. 1893 jako rata pożyczki zaciągniętej przez fundusz krajowy dopłatę konwersyjną w kwocie 1064 zł., — wreszcie resztę nie spłaconego długu od funduszu krajowego w 4% listach zastawnych gal. Tow. kredytowego ziem w nominalnej wartości 57.000 zł., — razem przeto efekta i gotówkę w sumie ogólnej 68.035 zł. 80 ct. względnie efekta, któreby za wykazaną gotówkę zakupione zostały, i wcieli się je do funduszu pożyczkowego dla gmin wiejskich na budowę szkół, utworzonego uchwałą Sejmu z dnia 22. września 1892.

2) Kraj zobowiązuje się opłacać funduszowi szkolnemu krajowemu od 1. stycznia 1894 do 31. grudnia 1912 t. j. przez czas trwania funduszu pożyczkowego corocznie taką kwotę, jaką wydział obecnie z majątku zarodowego tegoż funduszu na rzecz funduszu pożyczkowego na budowę szkół, efekta, w chwili ich wydzielenia corocznie tytułem odsetek przynosiły, od wydzielonej zaś gotówki odsetki po 4% rocznie.

Kraj poręcza, iż z rozwiązaniem funduszu pożyczkowego na budowę szkół w dniu 1. stycznia 1913 zostaną z funduszu pożyczkowego, a o ile by tenże nie wystarczał, z funduszu krajowego zwrócone funduszowi szkolnemu krajowemu na rzecz jego majątku zarodowego takie same efekta, jakie z niego na rzecz funduszu pożyczkowego wydzielone zostały, albo ich wartość w gotówce wedle kursu z dnia wydzielenia, tudzież cała kwota wydzielona w gotówce.

Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 24. grudnia 1893.

Marszałek krajowy.

Sanguszko w. r.

Sprawozdawca:

Chamiec w. r.

Członek Wydziału krajowego.

